

Oponentský posudek na diplomovou práci Terezy Kušnirákové „Psychologické aspekty mezinárodní migrace a integrace cizinců do majoritní společnosti“.

Předložená diplomová práce má 127 stran, včetně seznamu literatury a 14 příloh. Dále se práce dělí na část teoretickou a praktickou.

Mezinárodní migrace osob s sebou přináší řadu výhod, ale i problémů spojených s adaptací do nového prostředí. Někteří lidé se daným podmínkám, prostředí a společnosti přizpůsobují lépe, jiní hůře. Předkládaná práce se zejména v obecné rovině pokouší nahlédnout do složitého vzorce chování daných jedinců a odhalit souvislosti mezi typem osobnosti a jeho potenciálním chováním. Vyjadřovacím prostředkem prostorového chování jedinců jsou, v behaviorální geografii často užívané, mentální mapy, které jsou součástí i této práce. I když zkoumaná problematika svým zaměřením patří, podle mého názoru, spíše na fakultu sociálních věd, přesto práce přináší řadu nových námětů k dalšímu výzkumu, a tím přispívá ke zkvalitnění geografického pojetí migrace.

Práce je logicky členěna do pěti kapitol. V úvodu jsou uvedeny cíle a hypotézy práce. Následují kapitoly 2-4, v kterých autorka obsáhle čtenáře seznamuje s pojmy či definicemi pro geografa spíše neznámými, jako jsou např. osobnost, temperament, psychika, percepce, paměť, motivace či kultura, adaptace, integrace apod. Na to navazují vybrané teorie či modely týkající se psychologie osobnosti, adaptační strategie a jiné. Zde upozorňuji na netradiční pojetí diplomové práce, kdy na cca 70 stranách autorka využívá zejména rešerši literatury jako prostředek k pochopení a uchopení zkoumané problematiky. I když mi tato část spíše než diplomovou práci připomíná skripta z psychologie, nutno říci, že její přečtení bylo poučné. Domnívám se však, že takto rozsáhlá metodická část není pro diplomovou práci příliš vhodná, neboť její aplikace v navazující praktické části je spíše okrajová. Doporučila bych vybrat spíše jen ty nejdůležitější pojmy a modely, s kterými se dále více pracuje (např. mentální mapy, Pětifaktorový model osobnosti, typologie osobnosti).

Praktická část navazuje kapitolou číslo 5, kde je popsán výzkumný vzorek univerzitních studentů. Na základě jejich odpovědí v dotazníkovém šetření byly sestaveny mentální mapy prostorových preferencí a profily osobnostních charakteristik. Pomocí jednoduché statistiky Z-skóre průměrné hodnoty každého faktoru pro celkový vzorek i zvlášť pro osobnostní typy (graf 3 a 4) autorka vyjádřila postavení důležitosti faktorů ovlivňujících výběr destinace migrantů. Na konci kapitoly jsou testovány hypotézy. Závěr práce je věnován stručnému zhodnocení přínosy psychologie do studia migrace

Velmi se mi líbily kapitoly týkající se osobnostních typů a profilů jejich chování. Zajímavé by asi bylo zjistit, pro jakou zemi původu, národnost či další sociodemografické charakteristiky jsou příslušné charakteristiky typické. Také aplikace získaných poznatků v prostoru pomocí mentálních map je pro čtenáře přehledná, tím spíše, že je i vhodně okomentovaná. Zejména kartogramy 7-9 jsou propojením psychologických aspektů v prostoru. Pozor by si autorka ale měla dát na odůvodnění sledovaných jevů, neboť vzorek není z pochopitelných důvodů reprezentativní. Nejsou zde totiž zastoupeny všechny univerzity a tudíž vycházejí některé kraje jako podhodnocené (viz otázka na autorku č.3)

K práci jako celku nemám zásadních připomínek. V následujícím hodnocení se ale zaměřím na konkrétní připomínky či výhrady k jednotlivým částem textu.

Nejdříve obecnější připomínky. Chybí mi odůvodnění vybraných konceptů či modelů, aplikovaných ve druhé, praktické části na jedné straně a na straně druhé pak upozorňuji na nedostatečné využití vědomostí získaných z první části. Jak by např. autorka uplatnila

v terénním průzkumu teorii motivace? Nebo proč je využito na str.80 rozdělení adaptačních strategií podle často používaného Berryho a ne např. podle Hessové (viz str.51).

Oddíl 3.3 „Odkaz dalším generacím“ mi postrádá smysl. Pokud Šípek (2001) předpokládá vyhocenější situaci v „následující“ dekádě, jakou dekádu má vlastně na mysli? Patrně se jedná již o toto období. Co se tedy opravdu děje? Naplňuje se jeho předpověď? Myslím, že kapitola mohla být klidně vynechána...to že imigrant přichází do nové země s vidinou uplatnění je jaksi samozřejmé...

Kapitoly 4.2.1-4.2.4. jsou nevyvážené. Nejvíce pozornosti je věnováno integraci, méně asimilaci a nejméně segregaci/separaci. Bud' mělo být věnováno více pozornosti všem popisovaným pojmům (asimilace, integrace, separace, segregace) a zmíněna určitá úskalí v jejich užívání, např. americké pojetí asimilace není totožné s pojetím evropským. Anebo toto úplně vynechat a nejdůležitější poznatky nechat jako součást kapitoly 4.2. Například v podkapitole integrace se říká, že důsledkem integrace je dvojí kulturní identita a hned v následující se píše, že výsledným stavem je začlenění jedince do existujících struktur, aniž by se musel vzdát původní identity. Co je tedy výsledným stavem nakonec? Nejasné jsou výpovědi zástupců NNO (kolik jich bylo, jak byly odpovědi zpracovány, jak odpovídali – ústně nebo písemně, apod.), navíc sestavená definice nedává příliš smysl – viz druhý řádek. Ne příliš zdařilé považuji zařazení kapitoly 4.4. a to v celém kontextu čtvrté kapitoly i těch předešlých. Popisem Výběru kvalifikačních zahraničních pracovníků není nastíněn problém adaptace. Stejně tak kapitola 4.4.1. je výkřikem - nelze popisovat imigrační politiku na dvou stranách s tím, že jednu věnují nepřehlednosti cizineckých zákonů. V kapitole imigrační politika není zaznamenán aktuální přesun agendy integrace z MPSV zpět na MV ČR.

Ve druhé části upozorňuji na zbytečné opakování informací – celý text mohl být lépe strukturován, třeba do podoby odborného článku. Informace o respondentech a metodách výzkumu se opakují, viz str. 75 a 77 (jak byly respondenti kontaktováni), str. 76 a 78 jak byly respondenti následně rozděleni do skupin apod.

V metodice výběru mi není zcela jasné, proč byl vzorek rozdělen až během šetření (ti, co tu jsou méně než jeden rok a více než 1 rok). Selským rozumem lze předpokládat, že ti, co tu jsou méně než jeden rok toho o České republice asi moc nevědí a tudíž je bylo možné ze vzorku vynechat úplně.

Ještě upozorňuji na některé formální chyby jako např. hned v úvodní části, kde autorka popisuje obsah jednotlivých kapitol teoretické části, zatímco tu druhou, empirickou část, vynechala a omezila se jen na popis výběru respondentů a tematických okruhů. Vypadá to, jakoby nedopatřením vypadl jeden či dva odstavce.

Větší přehlednost by prospěla popisu tvorby kartogramů na stranách 79 a 80. Zatímco hodnocení prostorového obrazu ČR jde číselně po sobě a odpovídá i následným obrázkům, v případě celosvětového kontextu číselné pořadí chybí a výčet je opačný, než dále v textu.

V přílohách, resp. grafech (příloha č. 7,11-14), se mi nezdá být vhodná kombinace českých a anglických názvů. Pokud to autorka považuje za nezbytné, bylo by lepší přemístit anglický text do poznámky. Proč se nepokusila o český ekvivalent?

Proč jsou dvojí nadpisy u kartogramů a grafů?

V textu práce jsem našla řadu překlepů, zejména se jedná o záměnu písmen (vyznačeno v textu).

Na závěr si dovoluji položit několik otázek vyplývajících z textu práce:

1. Na straně 72 je zmiňována proměnlivost pravidel řídících imigraci, práva a kompetence cizinců v ČR v souvislosti s jejich adaptací. Můžete říci, co tímto máte na mysli a co by naopak mohlo podporovat pocit jistoty pro cizince v ČR?
2. Šlo by zaznamenat výsledky hodnocených výroků jednotlivých respondentů do schéma č.3? Sklon k jednotlivým adaptačním strategiím by tak byl jasnější.
3. Co si autorka myslí o nepopulárnosti Liberecké kraje? Hrají zde nějakou roli faktory jako blízkost německé a polské hranice a dále možnost lyžování či jiných sportů na horách? Není důvodem nepopularity spíše absence respondenta z liberecké univerzity?

Práci Terezy Kušnirákové považuji v mnoha ohledech za pionýrskou a doporučuji jí k obhajobě.

RNDr. Eva Janská, Ph.D.

V Praze, 19.9.2008

